

UDK 94(497.5 Vladislavci)"18"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 5. 3. 2012.
Prihvaćeno za objavljivanje: 28. 9. 2012.

VLADISLAVCI (LACHÁZA) SREDINOM 19. STOLJEĆA

Denis NJARI, Laslovo

Rad na temelju izvorne arhivske građe po prvi puta donosi podatke o osnutku naselja Vladislavci u prvoj polovici 19. stoljeća. Analizom matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih iznose se osnovna demografska kretanja sredinom 19. stoljeća, rekonstruira popis stanovnika po kućnim brojevima, analizira prvi katastarski plan naselja i onomastički interpretiraju dostupni antroponimi i toponimi. Razmatra se koja osobna imena najučestalije dodjeljivana prilikom rođenja djeteta, prosječna dob stupanja u brak, prosječna životna dob te uzroci smrti u Vladislavcima od 1848. do 1859. godine.

KLJUČNE RIJEČI: Vladislavci, Lacháza, matične knjige, povijesna demografija, Mađari, istočna Slavonija

Uvodna razmatranja

Naselje Vladislavci (mađ. Laczháza ili Lacháza) smješteno je u istočnoj Slavoniji, petnaestak kilometara jugozapadno od Osijeka. U 19. stoljeću administrativno su pripadali Virovitičkoj županiji i osječkom kotaru. Zanimljiva je činjenica da o navedenom naselju ne postoji sustavna znanstvena ili općenito literatura koja bi se znatnijim dijelom bavila poviješću Vladislavaca. Takvo je stanje zasigurno posljedica oskudnog postojanja izvora o navedenom naselju, pa je stoga cilj ovoga rada pokušati dati precizan odgovor na pitanje kada je naselje osnovano, koje su bile njegove posebnosti te predstaviti osnovnu strukturu stanovništva naselja do sredine 19. stoljeća.¹

Prvenstveni izvor za pisanje rada predstavlja oskudno sačuvani fond Čepinskoga vlastelinstva², zatim matična knjiga rođenih, vjenčanih i

¹ Sredinom 19. stoljeća u ovom radu smatraju se pedesete godine 19. stoljeća, odnosno do završetka Bachova apsolutizma.

² Državni arhiv u Osijeku (dalje: DAOS), *Čepinsko vlastelinstvo* (dalje: ČV), sign. 478, kut. 1.

umrlih Vladislavci³, prve sačuvane katastarske karte koje prikazuju Vladislavce⁴, Župna spomenica Čepin⁵ koja tek u nekoliko rečenica govori o Vladislavcima prije 20. stoljeća te literatura na mađarskom i hrvatskom jeziku koja barem sporadično spominje Vladislavce.

Budući da je naselje kolonizirano (što će dalje u radu biti argumentirano) u prvoj polovici 19. stoljeća odnosno prije nego što je započela intenzivnija kolonizacija mađarskoga stanovništva na područje Slavonije tijekom austro-ugarskog razdoblja, malobrojna hrvatska historiografija koja je usputno spominjala Vladislavce uglavnom ih je neispravno identificirala.⁶ S druge strane, ni mađarska historiografija nije uvijek ispravno određivala vremensko razdoblje kolonizacije naselja, nego su ga smatrali „autohtonim mađarskim naseljem još od Arpadovih vremena“.⁷ Posebnost Vladislavaca kao istočnoslavonskog naselja gotovo isključivo naseljenog Mađarima jest prvenstveno u tome što se ne može svrstati ni u tzv. mađarska pranaselja koja su postojala u njegovu neposrednu okruženju, a osnovana su još u srednjem vijeku (kao primjerice Hrastin/Haraszti ili Laslovo/Szent László) niti u ona naselja koja su u austro-ugarskom razdoblju kolonizirana mađarskim stanovništvom.

U radu su korištene onomastička metoda – pri analiziranju toponima na katastarskim kartama i antroponima u matičnim knjigama, statistička u analiziranju demografskih podataka, komparativna pri uspoređivanju Vladislavaca s ostalim naseljima osječkog kotara te većinom deskriptivna i analitička pri iznošenju ostalih činjenica i zaključaka u radu. Pitanja na koje se pokušavaju dati odgovori u radu jesu (1) kada je naselje osnovano i koje su okolnosti nastanka, (2) koliko je kuća i stanovnika selo imalo sredinom 19. stoljeća, (3) kakva su bila demografska kretanja u navedenom razdoblju. Usto, cilj

---

³ DAOS, *Matična knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih Vladislavci* (dalje: MkV), sign. Aneks 74 RVM

⁴ Hrvatski državni arhiv (dalje: HDA), *Arhiv mapa za Hrvatsku i Slavoniju – katastarsko gradivo*, podserija *Virovitička županija*, dosje *K.o. Vladislavci* (sic!) /dalje: KoV), sign. 1421-1-8 -227, kom. 1-8

⁵ Arhiv župe Čepin (Dalje: AŽČ), *Župna spomenica Čepin* (dalje: ŽSČ)

⁶ Stjepan Sršan, *Kotar Osijek 1786. godine*, Osijek 2000., str. 8., 11., 34., 35-37., 39., 81. Detaljnije o navedenom u: Denis Njari, *Laslovo: od srednjega vijeka do kraja 18. stoljeća*, Osijek 2010, str. 13.

⁷ György Beke, Felégetett eszéki hidak, *Tiszatáj*, br. 5, Szeged 1995, str. 74.; Károly Kocsis, Eszter Kocsisné Hodosi, *Ethnic Geography of the Hungarian Minorities in the Carpathian Basin*, Budapest 1998, str. 172., 177.

je rada što preciznije opisati naselje i njegove posebnosti (odnosno njegovih stanovnika) sredinom 19. stoljeća.

Osnutak i spor s Dopsinčanima

O osnutku Vladislavaca doznajemo iz spisā Čepinskog vlastelinstva o sporu između Dopsina i Vladislavaca 1849. godine.⁸ U jednom dokumentu u kojem odgovaraju na tužbu „starješine Vladislavaca“ navode da su oni već 13 godina naseljeni na tom mjestu. Vladislavci, odnosno kako starješine same nazivaju svoje mjesto – *Lacz haz*, osnovani su, sudeći prema spomenutom dokumentu, 1836. godine. Spomenica župe Čepin, međutim, govori da je „koloniju naselila g. 1837. vlasteoska obitelj Adamovića čepinskih“.⁹

U spomenutoj tužbi dopsinski starješine dana 23. veljače 1849. godine uputili su žalbu virovitičkoj županiji jer su *Lachazčani* tj. Vladislavčani „orali i sijali“ zemlju koju su Dopsinčani sami uživali prije nego je „Gospoština Čepinska“ tj. vlastelin Adamović tu zemlju podijelio Vladislavčanima da ju nasele i obrađuju. Dva dana poslije toga isti pisar koji je sastavljao tužbu Dopsinčana otpravlja i dopis Vladislavčana prema Županiji. Iz toga dopisa dobivamo potvrdu da je vlastelin uistinu na strani Vladislavčana, jer ih je on zapravo i „domamio“ da se nasele na to područje, usto ih ne upozoravajući da njihovi „komšie“ polažu pravo na tu zemlju. Kako bi se ta „nesloga i veliko zlo“ ipak ispravili, predlažu podjelu zemlje, na dobrobit obiju općina. Već nakon dva tjedna, 10. ožujka 1849. godine došao je otpis više instance u kojemu je presuđeno u korist vlastelinove volje jer „Ugovora sa spailukom (...) strogo držati se imadu“.¹⁰

Takav spor između dviju susjednih seoskih općina nije bio nikakva rijetkost tijekom 19. stoljeća u istočnoj Slavoniji, budući da je resurs obradive zemlje bio ograničen, a broj stanovnika je stalno rastao, pa tako i potreba za većom zemljišnom proizvodnjom („glad za zemljom“). Budući da je u neposrednoj blizini Dopsina osnovano potpuno novo naselje, ta je činjenica morala djelovati uznemirujuće na Dopsinčane, pa zato doseljenike i nazivaju *Novoselcima*, pokušavajući tako naglasiti kontinuitet svog prava na spornu zemlju.

S druge strane, Vladislavčani osvrćući se na tužbu Dopsinčana, njih nazivaju *Starosidioczima*, ne pokušavajući im osporiti duži kontinuitet obrađivanja sporne zemlje, ali isto tako naglašavaju i da

⁸ DAOS, ČV, 478, kut. 1.

⁹ AŽČ, ŽSČ, str. 147.

¹⁰ DAOS, ČV, 478, kut. 1.

oni nisu došli potpuno svojevrijedno na dotično mjesto nego su prije 13 godina „u ovo Mešto kroz Vlastelina Ivana Capistrana Adamovića domamiti i ovdje naselili se“. Poznavajući tadašnje društvene odnose nije iznenađujuća činjenica da se rješenje gotovo po automatizmu vraća natrag iz „većih Vlasti“ natrag mještanima, izravno im poručujući, gotovo prijekorno, da se za sve međusobne sporove obrate svom vlastelinu.

Cijeli se taj spor odvijao upravo u doba Mađarske revolucije, a imajući u vidu da je vlastelinska obitelj Adamović podrijetlo vukla iz južne Mađarske (Pečuha), nije teško razlučiti njihova vrlo vjerojatno dijametralno suprotna politička stajališta o Mađarskoj revoluciji u odnosu na Dopsinčane, kao uostalom ni zaključiti zašto su Adamovići baš Mađarima iz južne Mađarske naselili novoosnovano naselje Vladislavci. Iako je spor oko prava na obradu zemlje imao i više nego dovoljno argumenata za bijes ili u najmanju ruku nepovjerenje Dopsinčana prema novim doseljenicima, činjenica da su oni bili Mađari vjerojatno je pridonijela dodatnom zaoštavanju međusobnih susjedskih odnosa Dopsinčana, koji su tada u apsolutnoj većini bili Srbi pravoslavne vjeroispovijesti.¹¹

Općinski knez i starješine – tri osobna imena, a jedna osoba

Prve podatke o općinskom knezu i starješinama također dobivamo iz spisa tužbe između dopsinske i vladislavačke općine gdje su popisani rukom najvjerojatnije županijskog bilježnika Mihoila Pappič/Puppicz. Budući da su dokumenti navedenog spora pisani hrvatskim jezikom, tako je i popis imena pisan ondašnjim hrvatskim pravopisnim običajima, pa on dobrim dijelom odudara od sasvim očito identičnih osoba čija su imena pisana u matičnim knjigama latinskim jezikom. Iz ostalih izvora (matične knjige, prvi popisi stanovništva) doznajemo da se zapravo radi o mađarskim stanovnicima, koji su stoga nesumnjivo u svakodnevnoj komunikaciji razgovarali mađarskim jezikom, tj. koristili se svojim mađarskim imenima, pa tako dolazimo do zanimljive pojave gdje je ime jedne osobe u različitim aspektima njenoga života pisano u tri različita jezika. Tako je ime seoskog starješine Franje Kovača u matičnim knjigama zabilježeno kao Franciscus Kovacs, njegovo je ime izvorno najvjerojatnije bilo

---

¹¹ Mirko Marković, *Slavonija: Povijest naselja i podrijetlo stanovništva*, Zagreb 2002., str. 197-198.

Ferencz, a nije nerazborito pretpostaviti da je vjerojatno nazivan i nadimkom (hipokoristikom) Ferika.

Seoski knez Vladislavaca polovicom 19. stoljeća bio je Mihailo Nagy. Šest općinskih tj. seoskih starješina, pisano hrvatskim pravopisom, bili su Franjo Kovač, Jozo Vince, Mijo Magyar, Stipan Gvacer, Gyuro Kovač i Mihailo Tuklič.

Broj kuća u selu 1849./1850. godine

Prvi poznati podatak o broju kuća u Vladislavcima naveden je u dokumentu iz 1849./1850. godine¹² i temeljem tih podataka u Vladislavcima¹³ je tada bilo 42 „seljačke kuće trećega reda“ (rustica) te čak 6 drugorazrednih „plemićkih kuća“ (Nob. et Honor.). Naime, i „seljačke“ i „plemićke“ kuće kategorizirane su u tri „reda“, najvjerojatnije prema kvaliteti gradnje. „Seljačke“ kuće vjerojatno su bile kuće dotadašnjih kmetova koje nisu građene od čvrstih materijala, dok su se pod „plemićkima“ vjerojatno podrazumijevale ne nužno isključivo kuće plemića nego i onih posjednika koji su u Vladislavcima posjedovali nešto više zemlje (uvjetno rečeno – veleposjednici, odnosno preciznije određeno - natprosječni zemljoposjednici u selu). Te su kuće vjerojatno bile građene od čvrstih materijala, ali nisu bile vrhunske kvalitete budući da su ih već krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća zamijenile kvalitetnije građevine, kojih nekoliko i danas postoji.

Zanimljiv je i podatak i o „plemićkim“ kućama kojih je u Vladislavcima navodno bilo čak 6, iako drugorazrednih. No, broj prvorazrednih „plemićkih“ kuća nije bio znatan ni u cjelokupnom osječkom kotaru; po jedna je zabilježena u Čepinu, Dalju, Aljmašu, Tenji, Mađarskoj Retfali i Sarvašu. Drugorazrednih je pak „plemićkih“ kuća bilo nešto više; zabilježene su u Čepinu (29), Dalju (10), Erdutu (6), Aljmašu (6), Tenji (6), Mađarskoj Retfali (6), Bijelom Brdu (5), Borovu (4), te po jedna u Hrastinu, Njemačkoj Retfali i Kravicama.¹⁴

U navedenom su dokumentu navedeni podatci i za broj „seljačkih“ kuća u drugim naseljima tadašnjeg osječkog kotara, pa se u usporedbi s njima može vidjeti da je „seljačkih“ kuća u Vladislavcima bilo znatno manje nego u Dalju (616), Tenji (319), Čepinu (290), Borovu

¹² DAOS, ČV, 478, kut. 1.

¹³ U navedenom se dokumentu Vladislavci nazivaju *Lacház*.

¹⁴ DAOS, ČV, 478, kut. 1.

(266), Bijelom Brdu (244), Sarvašu (133), Mađarskoj Retfali (122), Aljmašu (109), Erdutu (102), Laslovu (98), Njemačkoj Retfali (98), Hrastinu (98), Dopsinu (56) i Ivanovcu (49). Manji broj kuća nego u Vladislavcima bio je jedino u Koprivni (30), Antunovcu¹⁵ (27), Kravicama (27) i Novoj Tenji (20).

Prema tome, Vladislavci su sredinom 19. stoljeća po broju „seljačkih“ kuća bili među 25% najmanjih sela u osječkom kotaru ali su, izuzmu li se Čepin i Dalj, bili u samom vrhu naselja osječkog kotara po broju „plemičkih“ kuća.

Stanovništvo 1857. godine

Prema prvom modernom popisu stanovništva 1857. godine u Vladislavcima (Laczháza) popisane su 62 kuće, a u njima je zabilježeno 333 stanovnika, od kojih je 326 bilo Mađara (97,9%), a 5 Nijemaca (1,5%). Prema tom je popisu prosječno živjelo 5 stanovnika u jednoj kući. Stanovnici su bili rimokatolici i pripadali su rimokatoličkom župnom uredu u Semeljcima, najbliži poštanski ured bio je u Osijeku, a bilježnik u Čepinu, dok su „sudčiju“ imali „za se“¹⁶, odnosno imali su samostalnu seosku općinu.

Katastar

Između 1858. i 1863. godine, a temeljem zakona iz 1850. godine, u Kraljevini Slavoniji provedena je prva katastralna izmjera cjelokupnoga zemljišta.¹⁷ U sklopu tih izmjera načinjeni su i katastarski planovi katastarske općine Vladislavci, iz kojih se pouzdano mogu utvrditi određeni podatci o fizičkoj strukturi naselja sredinom 19. stoljeća. Tako je primjerice iščitavanjem katastarskog plana vidljivo da su u Vladislavcima u navedenom razdoblju ucrtane ukupno 53 kuće. Od toga je (broj ružičastih) zidanih kuća 52, a (broj žutih) drvena svega jedna, no uz deset kuća ucrtano je još po jedna drvena, pomoćna građevina. Ukupno 47 kuća bilo je orijentirano

---

¹⁵ U dokumentu je naselje navedeno kao *Antonsdorf*.

¹⁶ Vinko Sabljari, *Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, Zagreb 1866., str. 466.

¹⁷ Danijel Jelaš, Zbirka katastra 1862.-2000., sumarni inventar, Državni arhiv u Osijeku, Osijek 2009., str. 8. (Dostupno i na Internetu: *ARHINET - arhivski informacijski sustav*, <http://arhinet.arhiv.hr/Generated/Pages/ObavijesnaPomagala.PublicDetails.aspx?ItemId=4635> (25. 1. 2012.))

užim dijelom (zabatom) prema ulici, a onim dužim (trijemom) prema dvorišnom prostoru, odnosno bile su zabatne kuće dvostrešnog krovišta, s ulazom u trijem ili bez njega, a najvjerojatnije su sve bile izgrađene od nabijene zemlje.¹⁸ Ostalih šest kuća koje su bile orijentirane dužom stranom prema ulici vjerojatno su bile kuće značajnijih zemljoposjednika, no to se sa sigurnošću može tvrditi svega za jednu, koja je bila jasno izdvojena od ostalih kuća, ali i od ulice te se nalazila u sjeveroistočnom dijelu naselja. Osim kuća te navedenih pomoćnih građevina koje su se nalazile uz deset kuća, na katastarskim kartama nisu ucrtane nikakve druge građevine u naselju. Prema navedenom katastarskom planu, naselje je imalo svega jednu ulicu, s kućama i pripadajućim parcelama (okućnice i oranice, približno 1 katastarskog jutra) geometrijski raspodijeljenima uz tu glavnu ulicu, koja se protezala u smjeru sjeverozapad-jugoistok. Glavni put koji je u jednom smjeru vodio prema sjeveroistoku odnosno Čepinu, a u suprotnom prema jugozapadu odnosno Dopsinu nalazio se na sjevernom ulazu u selo. Taj put prema Čepinu vodio je preko drvenoga mosta koji je premošćivao kanal Korpaš iskopan u svrhu isušivanja močvare. Jedini preostali ucrtani put vodio je od mjesnoga groblja, koje je bilo izdvojeno istočno od sela, preko središta sela te ponovno prema Dopsinu. Ono što se na karti posebice uočava jesu upravo brojne manje močvare koje su se nalazile sa svih strana uokolo sela (izuzev zapadne, prema Dopsinu), a jedna se nalazila i u neposrednoj blizini samoga naselja, na njegovu sjeveroistočnom rubu.¹⁹

Susjedne katastarske općine vladislavačkoj bile su katastarska općina Čepin na sjeveru, katastarska općina Dopsin na zapadu te katastarska općina Hrastin na zapadu i jugu.²⁰

Od toponimskih naziva zabilježenih na katastarskim kartama postoje četiri naziva koji etimološki nedvojbeno potječu izravno iz mađarskog jezika. Nazivom *Morica* obilježene su poljoprivredne obradive površine na jugu i jugoistoku katastarske općine Vladislavci (prema Hrastinu)²¹, a taj je naziv zapravo egzonom mađarskoga muškog osobnog imena *Móric*. Osim toga, sjeverni dio katastarske općine imenovan je nazivom *Megye*, što u suvremenom mađarskom

¹⁸ Jadranka Galiot Kovačić, Gospodarski i kulturni utjecaji njemačkih doseljenika na tradicijski život Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema, od početka 18. stoljeća do 1941. godine, *Etnološka istraživanja*, Br. 12/13, Zagreb 2008., str. 222.

¹⁹ HDA, KoV, sign. 1421-1-8-227, kom. 2.

²⁰ HDA, KoV, sign. 1421-1-8-227, kom. 8.

²¹ HDA, KoV, sign. 1421-1-8-227, kom. 5-7.

jeziku znači *županija*, no u ranijim se razdobljima taj naziv često koristio kao pojam koji je označavao granicu između dvaju imanja, u konkretnom slučaju vjerojatno za granične površine katastarske općine Vladislavci između katastarskih općina Čepin i Dopsin. Prisutni su i nazivi dvaju kanala u neposrednom okruženju sela: *Korpaš*, koji je ucrtan neposredno uz sjeveroistočni rub naselja, i *Kereš*. *Korpaš* je riječ koja također potječe iz mađarskog jezika; *korpa* je naziv za *mekinje* (ljuske žitarica koje nastaju kao produkt kod mljevenja žitarica), a *korpás* je izvedeni kvalitativni pridjev imenice *korpa*, dok je *keres* u mađarskom jeziku glagol, kojega je doslovni prijevod *traženje* ili, u drugom kontekstu, *zarađivanje*. Posljednji preostali toponim na katastarskoj karti jest hrvatski naziv *Městno zemlište* koji označava površine u neposrednom okruženju sela.²²

Na „etnografskom“ atlasu

Na jednoj od prvih „etnografskih“ karata Austrijske Monarhije²³, kao jedno od svega nekoliko posebno istaknutih naselja u Slavoniji zabilježeni su i Vladislavci (na karti su, naime, posebno istaknuta samo naselja koja su po etničkom sastavu odudarala od okolnih prostora naseljenim većinskim stanovništvom). Zanimljivo je da su Vladislavci po prvi puta uopće kartografski prikazani baš na „etnografskoj“ odnosno svojevrsnoj etničkoj karti, a ne na primjerice zemljopisnoj, političkoj ili fizičkoj karti, što bi bilo logično za očekivati budući da su takve karte bile znatno učestalije pravljen od „etnografskih“. Ipak, sama ta činjenica i nije toliko iznenađujuća, budući da se Vladislavci tijekom prve polovice 19. stoljeća ni po čemu nisu značajno razlikovali od okolnih naselja, osim po mađarskom identitetu stanovništva. Veličina i važnost naselja nije bila tolika da bi zavrjeđivala biti ubilježena na tadašnjim fizičkim ili zemljopisnim kartama, naselje je bilo udaljeno od svih prometnih pravaca i nije sadržavalo nikakve značajnije objekte zbog kojih bi bilo zanimljivo za kakvu drugačiju kartu osim one „etnografske“.

---

²² HDA, KoV, sign. 1421-1-8 -227, kom. 2-5.

²³ Ethnographische Karte der Oesterreichischen Monarchie entworfen von Karl Freiherrn von Czoernig, herausgegeben von der K..K. Direction der Administativen Statistik, Wien 1855.

Matične knjige

Matična knjiga rođenih Vladislavci počinje se voditi od 1848. godine, odnosno dvanaest godina nakon osnutka naselja. Tijekom razdoblja 1848.-1859. godine u matičnu knjigu rođenih ukupno su upisane 183 osobe i sve su upisane kao rimokatolici. Za svaku od tih osoba upisano je i ime i prezime oca odnosno ime i djevojačko prezime majke, a od 1852. godine sustavno se vodi i bilješka o prebivalištu roditelja (odnosno kućnome broju na kojemu žive) novorođene osobe. Tako se, primjerice, za Ioannesa Péterfia i Elisabeth rođ. Mészáros, roditelje Francisce, rođene 9. ožujka 1848., navodi samo da su iz Vladislavaca, dok za Georgiusa Szabó i Rosaliu rođ. Katona, roditelje Josephusa, rođenog 4. veljače 1852. godine, možemo utvrditi da su živjeli u Vladislavcima, na kućnom broju 10.

Sustavnim iščitavanjem i analizom svih upisa u matičnoj knjizi rođenih u navedenom razdoblju, rekonstruiran je popis kuća u Vladislavcima sredinom 19. stoljeća koji je prikazan u tablici 2. Budući da za kućni broj 13 nije unesen nijedan upis rođenja u navedenom desetljeću, podatak je dobiven konzultirajući matičnu knjigu umrlih, koja za dan 1. siječnja 1858. godine navodi upis o smrti Stephanusa Horvátha, u dobi od 42 godine od posljedica tuberkuloze, a kao prebivalište mu je navedeno Vladislavci 13, dok je rubrika o članovima obitelji (udovica ili djeca) ostavljena neispunjenom. Za kućne brojeve 15, 16 i 28 navedeni su podatci samo o imenu žene budući da se radilo o djevojkama koje su rodile nepriznatu djecu. Te su djevojke vrlo vjerojatno živjele sa svojim roditeljima, no ti podatci nisu zabilježeni u knjigama. Za kućni broj 51 nije upisana nijedna činjenica rođenja, vjenčanja ili smrti u navedenom razdoblju, tako da se, osim ako kuća nije bila prazna, što je uzimajući u obzir tadašnje životne uvjete vjerojatno samo pod uvjetom da je bila u neuseljivom stanju, radi zasigurno o tome da se u kući tijekom toga razdoblja nisu događale nikakve demografske promjene. Značajan je i broj kuća u kojima se nalazilo više bračnih partnera; tako su na čak četiri kućna broja živjela po četiri bračna para: na kućnim brojevima 17, 30, 31 i 37. Uglavnom se u takvim slučajevima radilo o bračnim parovima roditelja i djece, koja su ostala s njima, odnosno o slučajevima u kojima su mladenci ostajali živjeti s roditeljima mladoženje ili mlade.

Analizom osobnih imena rođenih osoba (djece osoba zapisanih u rekonstruiranom popisu kuća), dolazi se do podatka da su najčešća muška osobna imena (95 muških imena od ukupno 183 upisa u

matičnoj knjizi rođenih) koja su se dodjeljivala bila Stephanus (21), Josephus (17) Ioannes (14), Georgius (8), Michael (5), Franciscus (6), Andreas (6), Martinus (4), Petrus (3), Alexander (3), Gabriel (2), Emericus (2), Florianus (1), Ludovicus (1), Ladislaus (1) i Ferdinandus (1). Ukupno je dakle zabilježeno 16 različitih muških osobnih imena koja su se dodjeljivala pri rođenju u Vladislavcima u razdoblju od 1848. do 1859. godine, od čega su 4 imena zabilježeno samo jedanput. Jedno od tri najučestalija muška osobna imena – Stephanus, Josephus ili Ionnes - nosilo je 55% djece rođenih između 1848. i 1859. godine u Vladislavcima. Budući da su to općenito bila tada najučestalija mađarska muška osobna imena (mađarske inačice tih imena su István, József i János)²⁴, njihova brojnost u Vladislavcima nije iznenađujuća.

Ženska imena (ukupno 88 ženskih imena od 183 upisa u matičnu knjigu rođenih) koja su se dodjeljivala bila su sljedeća: Anna (16), Elisabeth (14), Rosalia (10), Catharina (10), Maria (10), Veronica (9), Eva (6), Juliana (5), Theresia (2), Francisca (2), Carolina (1), Isabella (1), Susanna (1) i Agnes (1). Od tih 14 ženskih osobnih imena, 4 ih je zabilježeno samo u po jednom slučaju, dok su dva najčešća imena – Anna i Rosalia – dodjeljivana u 35% slučajeva u analiziranom razdoblju.

Antroponimijski fond imena obaju spola relativno je siromašan, a gotovo sva dodjeljivana imena su starozavjetne i novozavjetne kršćanske provenijencije. Međutim, to nije odlika isključivo Vladislavaca ili odlika isključivo proučavanoga razdoblja, budući da su i ostala obližnja naselja u nešto ranijim razdobljima bilježila vrlo slične pojave.²⁵

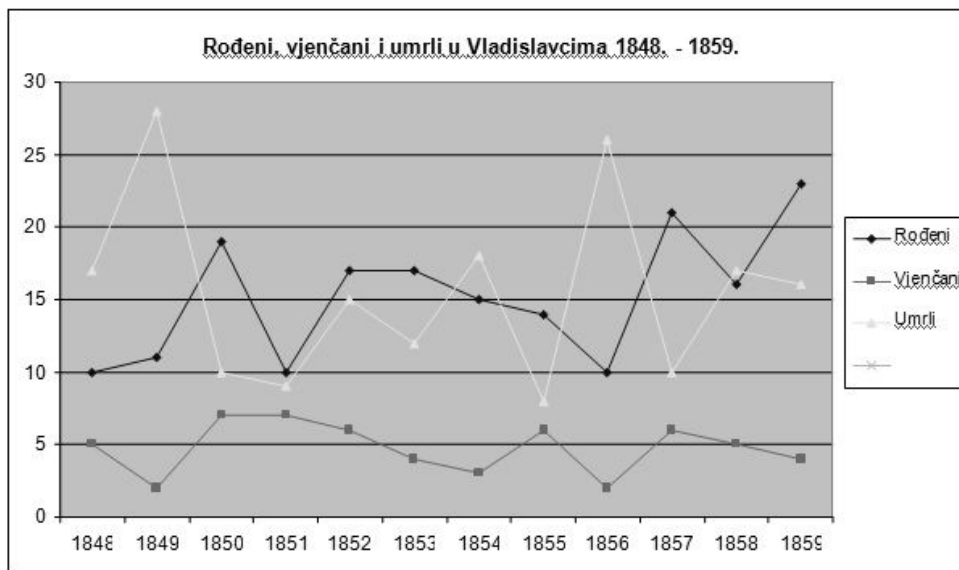
²⁴ *Magyar Keresztnevek Tára*, <http://magyarnevek.hu/fiunevek> (15. 2. 2012.)

²⁵ Dubravka Božić Bogović, *Osobna imena u matičnim knjigama krštenih za naselja Draž i Popovac krajem 18. stoljeća*, *Povijesni prilozi*, br. 40., Zagreb 2011., str. 189-191.

Tablica 1: Broj rođenih (R), vjenčanih (V) i umrlih (U) u Vladislavcima po godinama.

Godina	R	V	U
1848	10	5	17
1849	11	2	28
1850	19	7	10
1851	10	7	9
1852	17	6	15
1853	17	4	12
1854	15	3	18
1855	14	6	8
1856	10	2	26
1857	21	6	10
1858	16	5	17
1859	23	4	16

Grafikon 1: Broj rođenih (R), vjenčanih (V) i umrlih (U) u Vladislavcima po godinama.

Izvor: DAOS, MkV, sign. Aneks 74

Visoka prosječna stopa nataliteta (43,24 ‰) i mortaliteta (45,94 ‰) uz pokazatelj niske životne dobi i niske ženidbene dobi pokazuju da u Vladislavcima do kraja pedesetih godina 19. stoljeća još uvijek nema naznaka početka procesa demografske tranzicije. Prirodni prirast je negativan i iznosi -2,7 ‰ te se stanovništvo moralo obnavljati imigracijom novoga stanovništva.

Nakon osnutka naselja, većina novih imigranata u Vladislavce je dolazila udajom ili ženidbom, pa su tako od 57 sklopljenih brakova u proučavanom razdoblju u 34 slučaja (60%) i mlada i mladoženja bili iz Vladislavaca, a u 19 slučajeva je mladoženja dolazio izvan naselja, a mlada u svega 4 slučaja. Mladoženje koji su ženili mlade iz Vladislavaca, a nisu bili iz samoga naselja, doselili su iz obližnjeg Antunovca (5 slučajeva) i Čepina (2 slučaja), te po u jednom slučaju iz Koroda, Drenja, Gaboša, Tordinaca, Vođinaca, osječke Tvrđe (Interior Essek), Antina, Mrzovića, Viškovaca, Marinaca, Jarmine i Trnave. Po jedna mlada u navedenom je razdoblju doselila iz Antunovca, Sarvaša, Bedega i Gare.²⁶ Budući da nije moguće uspostaviti drugu poveznicu između njih izuzev mađarske etimologije njihovih prezimena, vjerojatno je jedan od razloga međusobnih brakova između tih mladića i djevojaka bila mogućnost uzajamnog sporazumijevanja na mađarskom jeziku.

Prosječna dob u kojoj se stupalo u brak bila je 29,8 godina za muškarce te 22,6 godina za žene. Razlog te relativno visoke dobne granice, posebice za muškarce, jest u tome što je od obavljenih 57 brakova od 1848. do 1859. godine u 26 slučajeva mladoženja zapravo bio udovac kojemu je žena podlegla bolesti, a u trinaest slučajeva žena je bila udovicom. U 31 vjenčanom obredu i mladoženja i mlada prethodno su bili momak odnosno djevojka bez prethodnog vlastitog bračnog iskustva.

Apsolutna većina svih upisanih osoba u matičnim knjigama upisani su kao „plebei“ odnosno pučani, što je podrazumijevalo da su se bavili zemljoradnjom. Svega je za nekoliko osoba naveden nešto drugačiji opis; u matičnoj knjizi vjenčanih za mladoženju Paulus Németh upisano je da je bio tkalac (*textor*)²⁷ te za mladoženju Ioannesa Horvátha da je pastir (*opilio*).²⁸ Podatak o tome da je Paulus Németh, koji je živio u Vladislavcima na kućnom broju 42, bio tkalac potvrđen je i u matičnoj knjizi rođenih, kada se njemu i njegovoj

---

²⁶ Naselje u mađarskoj županiji Bacs-Kiskun.

²⁷ DAOS, MkV, sign. Aneks 74, V 28.5.1848.

²⁸ DAOS, MkV, sign. Aneks 74, V 12.1.1852.

supruzi Catharini rođ. Kakos rodio sin Ioannes dana 25. listopada 1856. godine. Kumovi koje su izabrali djetetu bili su Ioannes Nagy i njegova supruga Theresia rođ. Krujber koji su također živjeli u Vladislavcima, na kućnom broju 9. U matičnoj knjizi umrlih upisano je da je dana 23. veljače 1849. u dobi od 27 godina od tuberkuloze preminuo Ioannes Csernek, lovac (*raptor*)²⁹ i iza sebe ostavio udovicu Mariju. Druga zanimanja u matičnim knjigama u analiziranom razdoblju nisu zabilježena.

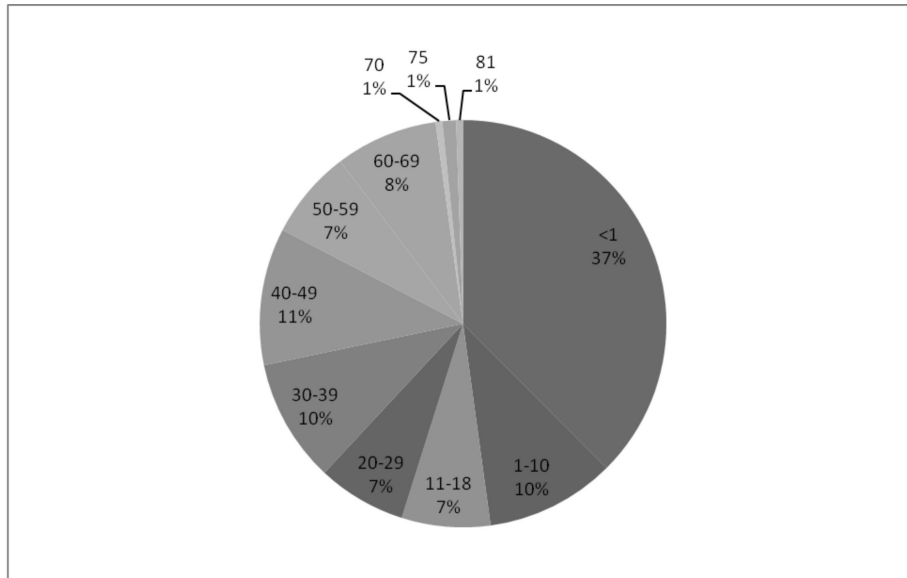
U matičnoj knjizi umrlih od 1848. do 1859. godine zabilježeno je ukupno 184 slučaja smrti, a svi upisani preminuli pokopani su na mjesnom groblju u Vladislavcima. Od 184 upisa smrti, bilo je čak 69 djece koja su umrla prije nego li su napunila prvu godinu života (37,5%), 19 djece prije nego je napunilo desetu godinu života (10,3%) te još njih 13 koji su preminuli prije negoli su postali punoljetni (do osamnaeste godine života 7%). Između dvadeset i trideset godina doživjelo je 13 osoba (7%), između trideset i četrdeset godina 18 osoba (9,8%), između četrdeset i pedeset godina 20 osoba (10,9%), između pedeset i šezdeset godina 13 osoba (7%), a između šezdeset i sedamdeset godina 15 osoba (8,2%). Jedna je osoba napunila 70 godina, dvije su doživjele 75 godina, a najstarija zabilježena osoba doživjela je 81 godinu. Radi se o Stephanusu Ravaszu, koji je preminuo 23. studenog 1849. godine³⁰, a zanimljivost predstavlja značenje njegovoga prezimena, naime, u doslovnom prijevodu s mađarskog na hrvatski jezik *ravasz* znači *lukav* odnosno *lukavac*.

---

²⁹ DAOS, MkV, sign. Aneks 74, U 23.2.1849.

³⁰ DAOS, MkV, sign. Aneks 74, U 23.11.1849.

Grafikon 2: Doživljena dob u Vladislavcima 1848-1859.

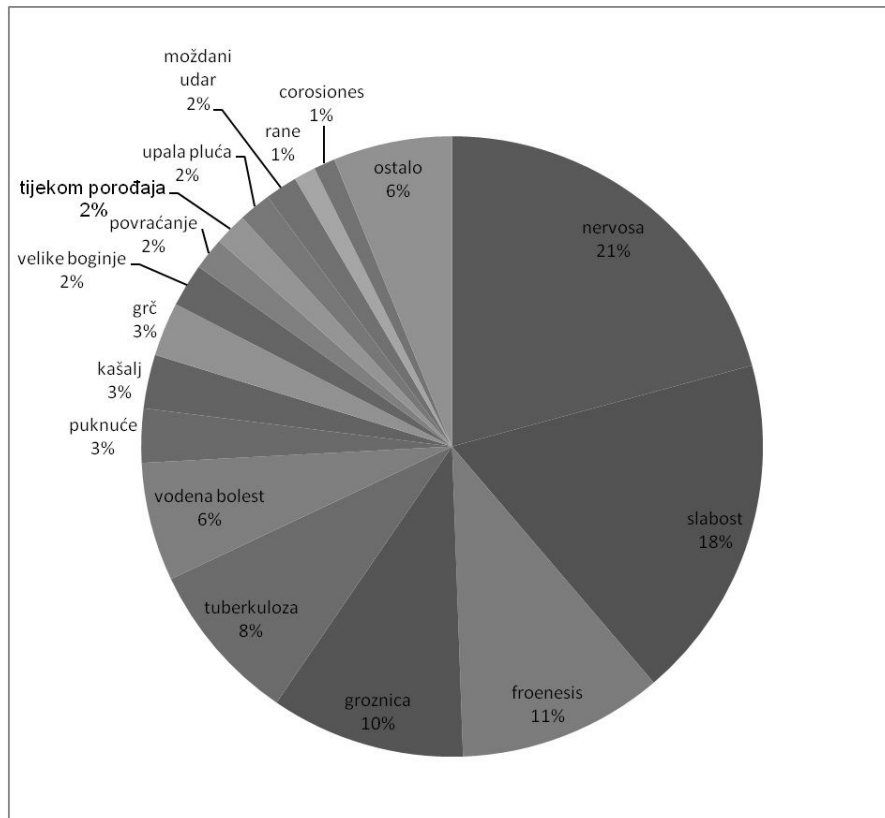
Izvor: DAOS, MkV, sign. Aneks 74

Kao uzroci smrti navedeni su: u 37 slučajeva kao uzrok smrti navedena je *nervosa* (20,1% od svih uzroka smrti), u 32 slučajeva slabost (*debilitas*, 17,4%), 19 *froenesis*³¹ (10,3%), 18 groznica (*febris*, 9,8%), 15 tuberkuloza (*phtysis*, 8,1%), 11 vodena bolest (*hydrops*, 5,9%), 5 puknuće (*punctura*, 2,7%), 5 kašalj (*tussis*), 5 grč (*spasmus*), 4 velike boginje (*variola*), 3 povraćanje (*vomitus*), 3 tijekom porođaja (in partu, in puerperio), 3 upala pluća (*inflammatio pulmonum*), 3 moždani udar (*apoplexia*), 2 rane (*vulnera*), 2 *corosiones*, 1 obamrli zglobovi (*defunctus meniscus*), 1 dizenterija (*dissenteria*), 1 upala vrata (*gutteris inflammatimos*), 1 paraliza polovice tijela (*hemiplexia*), 1 *miserere*, 1 pljuvanje krvi (*sputum sangvinis*), 1 tumor, 1 *angina*, 1 gliste (*vermes*), 1 rak (*cancrem*), a za jednu preminulu osobu nije naveden uzrok smrti. Treba, međutim, navedene uzroke smrti ipak uzeti *cum grano salis* budući da su se spoznaje o bolestima, njihovim

³¹ Vjerojatno se radi o meningitisu (lat. *phrenesis*, *phrenitis*).

manifestacijama i uzrocima razvijale tijekom 19. stoljeća³² te da je dijagnozu bolesti odnosno uzrok smrti najvjerojatnije ustanovljavao sam župnik (jer ne postoje podatci koji bi ukazivali na postojanje liječnika u naselju), vjerojatno prema kazivanju pokojnikovih bližnjih ili prema vlastitom nahođenju.

Grafikon 3: Uzroci smrti u Vladislavcima 1848-1859. godine

Izvor: DAOS, MkV, sign. Aneks 74

Od ukupno zabilježenih 174 prezimena u rekonstruiranom popisu kuća u Vladislavcima sredinom 19. stoljeća (Tablica 2.) različitih je

³² Mladen Andreis, Uzroci smrti na otoku Šolti od godine 1825. do 1900. prema podacima iz matičnih knjiga umrlih, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, Vol. 22, br. 1, Zagreb 1989., str. 116.

prezimana 65. Najučestalija prezimana bila su Szabó (11), Horváth (8), Nagy (8), Németh (7), Kovács (7), Csizmadsia (6), Varga (6) i Tooth (5), koja su većinom mađarske provenijencije (npr. mađ. *szabó* – krojač, *nagy* – velik, *katona* – vojnik, *kis* – malen, *fazekas* – lončar itd.), iako postoji i značajan broj prezimana slavenske odnosno hrvatske (npr. Janković, Koharic) i njemačke provenijencije (npr. Timlinger, Rösler). Iako prevladavaju „mađarska prezimana“, s vrlo visokim stupnjem vjerojatnosti može se tvrditi da su i osobe s prezimenima hrvatske i njemačke provenijencije u Vladislavcima sredinom 19. stoljeća u pravilu bili Mađari, budući da ih svi ostali izvori takvima navode.³³ Činjenica da su ta prezimana zabilježena u naselju s mađarskim stanovništvom vjerojatno je uzrokovana snažnim hrvatskim odnosno njemačkim utjecajem na navedenom području ili su jednostavno pridobiveni asimilacijom u određenom trenutku u prošlosti, a ta je „asimilacija“ vjerojatno provedena ženidbenim putevima.

Tablica 2: Rekonstrukcija stanovnika po kućnim brojevima u Vladislavcima³⁴

Kbr	Ime muža	Prezime muža	Ime žene	Djevojačko prezime žene
1	Ioannes	Kovács	Anna	Csetei
1	Antonius	Mozgonyi	Ida	Koharic
2	Vincentius	Ambrus	Catharina	Buzi
3	Michael	Kopcecsek	Catharina	Graczer
3	Ioannes	Vincze	Anna	Révay
4	Stephanus	Lovro	Anna	Graczer
5	Mathias	Kõ	Juliana	Termeczky
5	Michael	Csizmadsia	Anna	Nagy
6	Josephus	Fenyö	Eva	Nagy
7	Ioannes	Kovács	Rosalia	Janković
8	Ioannes	Pöcze	Juliana	Timlinger
8	Petrus	Kovács	Juliana	Pöcze

³³ DAOS, ČV, 478, kut. 1.; AŽČ, ŽSČ, str. 147.; Sabljari, *Miestopisni riečnik*, 466.; Popis stanovništva 1857.; Ethnographische karte 1855.

³⁴ DAOS, MkV, sign. Aneks 74, RVM 1848-1859.

9	Ioannes	Nagy	Theresia	Krujber
10	Georgius	Szabó	Rosalia	Katona
10	Josephus	Töldi	Catharina	Szabó
11	Josephus	Hujak	Eva	Mathé
11	Stephanus	Szemes	Rosalia	Graczer
11	Jacobus	Kő	Juliana	Tooth
12	Josephus	Horváth	Anna	Szabó
12	Josephus	Kiss	Juliana	Németh
13	Stephanus	Horváth		
14	Georgius	Šindler	Rosalia	Jenes
14	Jacobus	Kiss	Anna	Somogy
15			Theresia	Somogy
16			Juliana	Szikra
17	Josephus	Tóoth	Elisabeth	Farkas
17	Georgius	Puruczky	Catharina	Dunda
17	Ioannes	Kovács	Rosalia	Jankovič
17	Paulus	Szalay	Catharina	Tooth
18	Georgius	Puruczky	Catharina	Dunda
19	Ioannes	Kiss	Catharina	Németh
19	Josephus	Mészáros	Juliana	Nagy
20	Stephanus	Lengyel	Maria	Tooth
20	Paulus	Szalay	Theresia	Varga
21	Paulus	Csizmadzia	Elisabeth	Krujber
21	Gasparus	Molnár	Maria	Szalay
22	Michael	Szikra	Catharina	Feherdjei
23	Stephanus	Csizmadzia	Anna	Hoffer
24	Emericus	Szabó	Catharina	Fazikos
24	Stephanus	Csizmadzia	Anna	Hoffer
25	Emericus	Szabó	Catharina	Fazikos
25	Franciscus	Csizmadzia	Catharina	Magyar
26	Georgius	Magyar	Agnes	Szemes
27	Paulus	Csizmadzia	Elisabeth	Grujber
27	Martinus	Kő	Rosa	Mészáros
28	Ioannes	Pöcze	Anna	Patok
28	Paulus	Csizmadzia	Elisabeth	Krujber
28			Elisabeth	Nagy
29	Emericus	Péterfi	Aloysia	Rösler
30	Emericus	Buch	Aloysia	Rösler
30	Ioannes	Horváth	Barbara	Lajos
30	Andreas	Mészáros	Theresia	Tuklić
30	Martinus	Kovács	Francisca	Horváth

31	Ladislaus	Fenyő	Apolonia	Szabó
31	Ioannes	Horváth	Barbara	Lajos
31	Ioannes	Németh	Margaretha	Magyar
31	Michael	Horváth	Theresia	Révay
32	Stephanus	Szemes	Rosalia	Graczer
33	Josephus	Fenyő	Eva	Nagy
34	Ioannes	Tooth	Catharina	Termeczky
34	Martinus	Kovács	Francisca	Horváth
35	Antonius	Lencse	Anna	Varga
36	Franciscus	Kovács	Juliana	Timlinger
37	Gabriel	Szabó	Elisabeth	Varga
37	Josephus	Hajik	Elisabeth	Buzi
37	Paulus	Szabó	Anna	Varga
37	Josephus	Granicz	Juliana	Buzi
38	Georgius	Vincze	Eva	Magyar
38	Ioannes	Horváth	Catharina	Gyököres
38	Antonius	Lencse	Anna	Varga
39	Paulus	Németh	Catharina	Kakos
40	Ioannes	Péterfi	Elisabeth	Mészáros
40	Martinus	Kovács	Catharina	Szabó
41	Gabriel	Szabó	Elisabeth	Varga
41	Michael	Miatyánk	Anna	Buzi
42	Paulus	Németh	Catharina	Kakos
43	Antonius	Morović	Theresia	Varga
44	Josephus	Buzgó	Agnes	Szalay
45	Michael	Búzgó	Eva	Madárász
45	Andreas	Krujber	Elisabeth	Kebőlő
46	Josephus	Granicz	Juliana	Buzi
46	Paulus	Németh	Theresia	Őszi
47	Georgius	Nagy	Juliana	Sipos
48	Michael	Búzgó	Catharina	Fenyő
49	Ioannes	Nagy	Veronica	Péntek
50	Andreas	Kakos	Theresia	Lampek
50	Georgius	Szabó	Rosalia	Katona
51				
52	Andreas	Kakos	Theresia	Lampik
53	Andreas	Kakos	Elisabeth	Németh

Zaključak

Naselje Vladislavci jedno je od rijetkih naselja osnovanih i naseljenih u prvoj polovici 19. stoljeća (1836. ili 1837. godine) Mađarima katoličke vjeroispovijesti i to je uz činjenicu da su osnovani nedaleko naselja Dopsin koje je pretežno bilo naseljeno Srbima pravoslavne vjeroispovijesti predstavljalo poteškoće u međusobnim odnosima, budući da su Dopsinčani smatrali da njima temeljem njihova dužeg kontinuiteta naseljenosti na navedenom području pripada i pravo na obrađivanje spornih oranica. Na koncu je spor riješen u korist Vladislavčana, jer su oni pozvani osnovati naselje od vlastelina Adamovića koji je zapravo bio vlasnikom cjelokupnog zemljišta. Vladislavci su sredinom 19. stoljeća bili naselje koje je imalo jednu ulicu koja se pravocrtno protezala u smjeru sjeverozapad-jugoistok, a uz koju su bile pravilno geometrijski razmještene 53 parcele s pripadajućim kućama. U tim su kućama živjeli uglavnom Mađari zemljoradnici koji su se nalazili u specifičnoj situaciji, u okruženju hrvatskih i srpskoga naselja i pod utjecajem hrvatskoga (u odnosima sa županijskom vlašću i stanovništvom u obližnjim naseljima) i latinskoga jezika (u vjerskom životu), što je dovelo do toga da su njihova osobna imena u različitim okolnostima bila navođena na tri jezika. Svi izvori ipak svjedoče o snažnom mađarskom identitetu koji je čuvan međusobnom ženidbom i udajom s Mađarima iz bližih i daljih naselja. Natalitet i mortalitet bili su visoki, dakle, nisu se razlikovali u većoj mjeri od općenitih kretanja toga razdoblja (nema naznaka demografske tranzicije). Prema dostupnim i korištenim izvorima, opći je zaključak da se Vladislavci sredinom 19. stoljeća značajnije ne razlikuju od ostalih naselja osječkoga kotara ni po čemu osim po mađarskom identitetu njegovih stanovnika.

Vladislavci (Lacháza) in the mid-Nineteenth Century

Denis NJARI, Laslovo

SUMMARY

On the basis of archival sources, the article brings for the first time information on the foundation of Vladislavci, a settlement founded in the first half of the nineteenth century. The article is primarily based on the scarcely extant unpublished sources from the archival series of the Lordship of Čepin, parish registers of birth, marriage and death from the Vladislavci for the period from 1848 to 1859, the first extant cadastral maps that depict Vladislavce, but also on previous Hungarian and Croatian scholarship that at least incidentally mentions Vladislavce.

Since the village was colonized in the first half of the nineteenth century, that is before than more intense colonization of the Hungarian population in the area of Slavonia of the Austro-Hungarian Ausgleich period started, meagre Croatian historiography which incidentally mentioned the settlement, generally incorrectly identified it. On the other hand, neither Hungarian historiography correctly determined the period of the colonization of the settlement, but saw it as “an authentic Hungarian settlement from the time of the Árpadians.” The particularity of the Vladislavci as a village of Eastern Slavonia which was almost exclusively inhabited by the Hungarians is primarily in that, that it cannot be classified as the so-called Hungarian pre-settlements that existed in its immediate surroundings and that were established in the Middle Ages (as is the case with Hrastin/Haraszti or Laslovo/Szent László), nor as those settlements that were colonised by the Hungarian population in the Ausgleich period.

The work employs several methods: onomastical method, while analysing toponyms on cadastral maps and antroponyms in parish records; statistical method in analysing demographical data; comparative method when placing Vladislavci in relations to surrounding settlements of the district of Osijek and finally, descriptive method when presenting other facts and conclusions. The research questions are: (1) when was the settlement founded and under which circumstances; (2) how many households and

inhabitants did the village have in the mid-nineteenth century and (3) what were the demographical trends in that period.

By analysing parish records of born, married and dead, basic demographic trends in the mid-nineteenth century are given, the census based on the house-numbers is reconstituted, and the first cadastral maps of the settlement is analysed for onomastic interpretation of available antroponyms and toponyms. Under considerations are also issues such as which were the most frequent personal names given to children at birth, the average age of marriage, average age and causes of death in Vladislavci from 1848 to 1859.

Key words: *Vladislavci/Lacháza, parish record books, historical demography, Hungarians, eastern Slavonia*

POVIJESNI ZBORNIK - GODIŠNJAK ZA KULTURU I POVIJESNO
NASLJEĐE

Nakladnik / *Publisher*:

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Udruga povjesničara Slavonije i Baranje
Lorenza Jägera 9, HR - 31000 Zagreb
tel.: +385/31/211-400, fax: +385/31/212-514

Glavna urednica / *Editor-in-chief*:

Dubravka Božić Bogović

Uredništvo / *Editorial*:

Drago Roksandić (Zagreb, Hrvatska), Lovorka Čoralić (Zagreb, Hrvatska),
Mithad Kozličić (Zadar, Hrvatska), Miroslav Akmadža (Slavonski Brod,
Hrvatska), Marija Karbić (Slavonski Brod, Hrvatska), Jasna Šimić (Osijek,
Hrvatska), Boško Marijan (Osijek, Hrvatska), Szabolcs Varga (Pečuh,
Mađarska), Aleš Gabrič (Ljubljana, Slovenija), Dinko Šokčević (Pečuh,
Mađarska)

Tajnica uredništva / *Secretary of Editorial*:

Sladana Josipović Batorek

Adresa uredništva / *Mailing adress*:

Dubravka Božić Bogović (glavna urednica)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9, HR - 31000 Osijek
dubravka.bozic.bogovic@gmail.com

Elektroničko izdanje / *E-edition*:

<http://hrcak.srce.hr/povijesni-zbornik>

Izlazi jednom godišnje

Cijena ovom primjerku je 40.00 kn.